

Bojan Ekselenski:

Projekt Mlada literatura:

Temeljni priročnik za pisanje objavljive proze

Projekt Mlada literatura

Kolofon

Bojan Ekselenski

Mlada literatura

copyright © 2017—2018 by Bojan Ekselenski in Celjsko literarno društvo. Vse pravice pridržane.

Slika naslovnice:

Rokopis miniature Tišine od Ajde Šrot

Kratke zgodbe:

Ajda Šrot Pavlič, Alina Medved in Lana Medved (III. OŠ Celje),

Oblikovanje in prelom:

Bojan Ekselenski

Založnik:

Celjsko literarno društvo, Gledališki trg 4, 3000 Celje

Tisk: Grafika Gracer d.o.o.

Natisnjeno 100 izvodov, začetna cena 10 €

V Celju, junij 2018.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

808.1(035)

EKSELENSKI, Bojan

Projekt Mlada literatura : temeljni priročnik za pisanje objavljljive proze /
Bojan Ekselenski ; [kratke zgodbe Ajda Šrot Pavlič, Alina Medved in Lana
Medved]. - Celje : Celjsko literarno društvo, 2018

ISBN 978-961-6458-10-8

295344640

Kazalo vsebine

00	Uvodna beseda Mlade literature	5
0	Na kratko o vsebini	7
0.1	Leposlovje - nekaj lepega	8
1	Vrste proznih del	10
1.1	Goveja župca ali gurmanski presežnik	11
1.2	Vrste proznih del	13
1.3	Vsebinske definicije v par besedah	13
1.3.1	Črtica (miniatura)	14
1.3.2	Povest (kratka zgodba, zgodba)	14
1.3.3	Novela	15
1.3.4	Roman	15
1.4	Metrična definicija	16
1.4.1	Standardna beseda	17
2	Priprava besedila za objavo	19
2.1	Čemu služi Word?	19
2.2	Na kratko o standardni predlogi	20
3	Obrt in umetnost niso igrače	23
3.1	Preden začnete tipkati	24
3.2	Uvertura ni kovertura	26
3.3	Okus po začetku	27
4	Bog odpušča grehe, neumnosti pa ne	29
4.1	Grehi in grešniki	30
4.2	Svetla prihodnost	34
4.3	Nadnaravnosti, nenaravnosti ter nad- in podbitja	37
4.4	Zaključna nota vedežnika	39
5	Orodjarna obrtniške delavnice	40
5.1	Tehnologija podajanja zgodb	40
5.2	Ne ubijajte bralcev z opisovanjem	41
5.3	Okraševanje besedila	48
5.4	Liki niso likovna umetnost	53

Projekt Mlada literatura

5.4.1	Zunanja pripovedovalka vs. aktivni lik	53
5.4.2	Likovni inženiring	55
5.4.3	Identifikacija z liki	56
5.4.4	Smrt klišejem, svoboda motivom	57
5.4.5	Tehnologija gradnje likov	58
5.4.6	Potrebe in motivacije	60
5.4.7	Nasprotnik	61
5.5	Tempo in melodija	63
5.6	Dialogi - gorivo dogajanja	67
5.7	Finomehanično poliranje	72
6	Računalniški kotichek	74
6.1	Prenosni računalnik	74
6.2	Stacionarni računalnik (kišta za pod mizo)	74
6.3	Programska oprema	75
7	Zaključek	76
7.1	Celjsko literarno društvo	77
	PROLOG ZA IZDELKE	84
	Izdelki	85
	Zahvale	88

MESTNA OBČINA CELJE

Za izvedbo projekta se zahvaljujemo
Cinkarni Celje d.d. in Mestni občini Celje

00. Uvodna beseda Mlade literature

V ljubiteljski kulturi je vedno aktualno vprašanje podmladka. Kdaj je pravi trenutek, da se mlade uvede v ljubiteljsko kulturo in književnost? Na slovenskem knjižnem trgu je že izšlo nekaj knjižnih del mladih avtoric in avtorjev, ki so s pisanjem začeli v osnovni ali srednji šoli in svoja dela uspešno izdali. Mnoga od teh del so presenetljivo zrela in obrtniško dobro izvedena. Torej je dobro začeti z osnovnošolsko mladino, predvsem zadnje triletje. Takrat je pravi trenutek, da se spodbudi ljubiteljsko pisanje in se ga podpre s primerno delavnico. To mora biti iniciativa ljubiteljskega društva, da se znanje preda od ljubiteljev za ljubitelje.

Tako je padla ideja za projekt **Mlada literatura**.

V šolskem letu 2017/18 smo ga izvajali kot pilotni projekt v organizaciji Celjskega literarnega društva. Krstna izvedba, poleg zbranih del udeleženk in udeležencev, prinaša tudi temeljni priročnik.

Pilotni projekt se je izvajal na dveh celjskih osnovnih šolah - **III. Osnovni šoli** in **Osnovni šoli Lava** s podporo vodstva obeh šol. Osnovni namen projekta je usposobiti učenke in učence zadnjega triletja osnovne šole za pisanje **objavljive proze** in vzbuditi ljubezen do pripovedovanja ter tudi branja zgodb. Zavedamo se, da je najprej potrebno obvladati osnovne obrtniške veščine uporabe literarnih orodij, šele potem, po obrtniškem mojstrstvu, je možno napredovati do umetniških ambicij.

Izvedba je potekala v obliki mesečnih srečanj, kjer sem s pomočjo diaproyekcij in delovnega gradiva podal osnove osnov uporabe temeljnih literarnih orodij. Mladim sem na preprost in razumljiv način predal temelje pisanja proze od ideje do prvopisa (ta izraz dr. Andreja Blatnika lepo nadomešča besedo rokopis). Načrtno sem se izognil teoretičnim podrobnostim, ki niso nujno potrebne na poti do objavljive proze. Mladi so z delavnico dobili odlično osnovo za nadaljnji literarni razvoj.

V glavnem delu knjižice so navodila za uporabo pisateljskih obrtniških literarnih orodij. Nomenklaturu sem se trudil ohraniti priljudno, preprosto in razumljivo.

Priročnik pred vami vam ne poskuša nakladati o tem, kaj je in kaj ni ta ali ona književnost. Namen vsebine je čisto priročniški, saj vam želi na preprost način pokazati pot od ideje do objavljivega proznega dela.

Vaši pisateljski izdelki morajo najprej postati obrtniško užitni in do tega cilja vas čaka ogromno vaje. Ta drobna knjižica je samo eden od uvodnih, temeljnih korakov težaške poti do obrtniško korektnega proznega dela.

V slovenskem jeziku je malo pisateljske priročniške literature.

Mogoče lahko še dodam, da je v Sloveniji malo možnosti za objavlanje žanrsko obarvane literature, čeprav Celjsko literarno društvo poskušamo vsaj malo pokrivati tudi ta vidik leposlovja.

Smetano te knjige predstavljajo izbrana dela celjskih osnovnošolk in osnovnošolcev. Oni so glavne zvezde knjige! Njihova dela mi dajejo navdih, da se je vredno truditi s takšnimi delavnicami.

Na koncu je seznam nekaterih uporabnih virov in literature, ki služijo kot izhodišče za nadaljnji osebni literarni razvoj.

Bojan Ekselenski
predsednik Celjskega literarnega društva

0. Na kratko o vsebini

Vsebina je razdeljena na logične celote. Vsak del vas bo, korak za korakom, pripeljal do veščin, potrebnih za pisanje objavljenih proznih del. Ključna beseda je, ki sem jo in jo še bom večkrat ponovil, **objavljiva**. Vse drugo pride šele po objavljenosti.

Deležni boste vstopa v čudoviti svet pisanja zgodb in v dvorano z res odlično družbo.

Literatura pozna več različnih vrst proznih del, kajti vsaka vsebina zahteva svojo formo. Na kratko se boste seznanili z vrstami proznih del in njihovim namenom v službi podajanja zgodb, ki se jim bomo posvetili iz več zornih kotov. Seveda ne bomo šli v preveč umazane podrobnosti, temveč samo do tja, kamor ima smisel iti glede na primarni namen tega priročnika.

Posebna zgodba je priprava rokopisa (prvopisa). Prikazal vam bom standardno predlogo in njene značilnosti. Čeprav predlogo in njen slog uporablja zelo malo slovenskih avtorjev(-ic), je praktična iz več vidikov. Zlasti je priročna za vas, avtorice in avtorje, saj vas odreši nepotrebnega dela z oblikovanjem besedila. Avtorjeva naloga v procesu objave zgodbe je razumljiva dostava vsebine, ostali v procesu objave naj se ubadajo z obliko materializacije v reviji ali knjigi.

Pomemben del priročniškega dela te čudovite knjige je namenjen pripravi na pisanje in vam prinaša osnovne namige, na kaj morate biti pozorni pri pripravi svojega literarnega dela. Nikakor se vam ne smejo zgoditi napake zato, ker dovolj ne poznate okolja, kjer se dogaja vaša literarna stvaritev.

Osrednji del predstavlja tisto pravo – opis in navodilo za rabo obrtniških orodij za pisanje objavljenih proze.

V ožjem pomenu besede je fikcija leposlovna literatura, katere temeljna premisa je izmišljiva, ki mora ohraniti trden stik z realnostjo. Fiktivna pripoved ni vezana na spone dokumentarnega sledenja resničnim dogodkom resničnih ljudi, a je vedno odraz žive resničnosti okoli nas.

0. 1. Leposlovje – nekaj lepega

Lepa beseda lepo mesto najde

Leposlovje je nekaj, kar je nastalo v pisateljevi glavi in lahko temelji na izmišljivi, osebni izkušnji, tuji izkušnji, lahko je mešanica izmišljenega in resničnega, recimo obogatena resničnost ipd. Skratka, edina omejitev je domišljija. Vse se vrti okoli tega.

Že beseda leposlovje pomeni nekaj lepega, lepo besedo – lepo+slovje.

Prva postaja na poti razvoja pisateljskih veščin je spoznavanje pravil pisanja obrtniško brezhibnih literarnih del. V ta namen je potrebno pridobiti obrtniška znanja o uporabi pisateljskih orodij in obilica vaje.

Če se teh osnovnih napotkov ne želite držati, ker mislite, da ste talentiran vrhunski umetnik, ste v zmoti. Kipar ob vsem navdihu ne more ustvariti vrhunskega kipa, če ne zna v roki držati kiparskega dleta.

Vrhunskost se dokazuje z dodano estetsko vrednostjo, ki jo ovrednotijo verodostojni literarni strokovnjaki in ne pride s kršenjem pravil zaradi njihovega nepoznavanja.

Pravila lahko kršiš, ko ta postanejo tvoj pohlevni suženj. Ko si mojster pravil, natanko veš, kdaj, zakaj in kako jih kršiš. Vedno jih kršiš v službi podajanja povesti in njene estetike. Obvladanje pravil boste obvladali predvsem skozi prakso. Brati o dobrem pisanju ni enako vadbi pisanja. Tudi dobra košarka se ne igra z opisovanjem, temveč z vadbo, vadbo in zatem, uganili ste, vadbo.

Stara slovenska modrost pravi:

»Vaja dela mojstra.«

Mogoče ste že slišali tudi to:

»Uspeh sestavljajo 10% talenta in 90% znoja.«

Naj razbijem še eno famo, ki pisanje povzdiguje v nekakšno hermetično mistiko.

Za pisanje berljivega proznega dela zadovoljive kakovosti zadostuje obvladovanje obrtniških veščin tvorjenja zgodb in čim širša splošna razgledanost.

In še nekaj — berite, berite in znova berite različno leposlovje. Bodite literarni vsejed.

V nadaljevanju se bomo na hitro spoznali z vrstami proznih del. Tudi pri tem se ne bomo spuščali v podrobnosti, teorijo, temveč bomo šli skozi tako, da dobite osnovne in predvsem uporabne informacije, ki vam bodo olajšale vstop v čudoviti svet književnega ustvarjanja.

Kaj sledi?

Najprej bomo začeli, nežno in vljudno, s temeljnimi osnovami proznih zvrsti. Ne bom vas trpinčil z dolgimi teoretičnimi litanijami, filozofiranjem različnih teoretikov, zgodovinarjev ipd. Naj ostane preprosto, kajti vi želite pisati dobre zgodbe, a za podrobnejši študij teorije imate še dovolj časa.

Dobremu šoferju ni potrebno poznavanje vseh podrobnosti o sestavi motorja, kajti do veščin vožnje ne pomagajo fizikalne enačbe, ki razlagajo dogajanje med delovanjem motorja. Vi potrebujete samo navodilo, kako dobro speljati vašo idejo v objavljivo pripoved. Seveda ne škodi znanje o kemiji goriva ali mehaniki in fiziki motorja, saj ni odveč vedeti, kaj se dogaja pod pokrovom, a zaradi tega ne boste boljši voznik oz. voznica.

Podobno je z literaturo. Literarni kritiki morajo poznati teorijo, saj morajo znati razstaviti stroj vaše zgodbe na posamezne vijake. Literarni kritiki točno vedo, kaj so sestavine dobre zgodbe, čeprav sami mogoče niso dobri avtorji. Od kritika pričakujemo ustrezno kritiko, ki bralni publiki ponudi vpogled pod pokrov literarnega dela.

Pljunimo torej v roke!

1. Vrste proznih del

Velikanska miza ponuja kranjske klobase, zrezke, radič, limone, polnozrnati kruh, popse, fižol, sladkorno peno, banane, makarone, hamburgerje, hrenovke ... Potem imamo juho, prilogo, solato, glavno jed, predjed ...

Kaj je skupnega temu seznamu?

Gre za različno hrano, oziroma različne vrste hrane. Mogoče se bo kdo spotaknil ob seznam, lahko bi glasno nergal, da popsi ali sladkorna pena niso hrana, kdo od prisotnih bi vzkliknil, da so hamburgerji nezdravi ipd. Podobno je z literaturo. Imamo različne vrste proze in različne žanre. Vsi obstajajo, ker omogočajo povedati zgodbo in zanje obstajajo bralke in bralci.

Obstaja kaj takšnega, kot je slab žanr ali slaba prozna zvrst?

Nikakor!

Obstajajo samo slabo ali dobro napisana prozna dela. Zažgan hamburger je enako neužiten kot slabo napisana fantastična zgodba.

Delavnica, kot je naša, vas bo naučila, kako ne zažgati krompirčka, kako pravilno soliti juho in kako dobiti sočen svinjski zrezek.

Ponavljjam! Ključna je priprava.

Kako jed servirati pa ni delo kuharjev, kot ni delo avtorjev oblikovanje knjige ali revije.

V tem kratkem odseku se bomo posvečali samo najosnovnejšim definicijam, pravzaprav nekakšnemu skupnemu imenovalcu različnih interpretacij kaj je katera prozna zvrst. Popolnoma bomo obšli zgodovinske in druge vidike, saj presegajo namen in obseg tega temeljnega priročnika. Pomnite, tukaj se učite vožnje in ne motoroznanstva.

1.1. Goveja župca ali gurmanski presežnik?

Mogoče bo kdo trdil, da je kakovostna literatura samo takšna z realistično vsebino in da zgodbe z znatnim delom fantastičnega niso za resno bralno publiko. Kot bi ljubitelj zelenjavne juhe trdil, da je goveja juha slaba.

Vendar, znova ponavljam, ni slabih ali dobrih žanrov, so samo slabo ali dobro napisane zgodbe.

Kakovosti ne definirajo samo količina tragičnosti, travm in trpljenja literarnih junakov, temveč je najprej berljivost in šele potem kaj več.

Če ljudje uživajo ob branju vaših literarnih del, ni s tem nič narobe.

Seveda ne more vsa literatura temeljiti na veseloigri, kot tudi življenje ni samo zmes uživanja in zabave. Če želiš ceniti luč, moraš spoznati temo. Pisanje zgodb je raziskovanje življenja. Ta raziskava pa mora vključevati radost, žalost, strah, pogum, ljubezen, sovraštvo, trpljenje in uživanje. Dobra literatura, oziroma dobri avtorji so sposobni ubesediti vso mavrico človeškega življenja.

V svetovnem merilu fantastika, oziroma proza z elementi fantastičnega, predstavlja 70% vsega izdanega. Le 30% pa temelji zgolj na realnem.

Pomislite, 70% vse literature je dodan pomemben ščepec domišljije. Če vam kdo reče, da je fantastika otroška, neresna, trivialna, namenjena samo razvedrilu in je daleč od umetnosti, mu omenite Kafko, Murakamija, Bulgakova, Živkovića ali Išigura, slednji je bil leta 2017 Nobelov nagrajenec za literaturo.

Mogoče je zanimiv še en podatek. 95% vse literature je, ne glede na žanr, trivialne, torej takšne, ki verjetno ne bo preživela zoba časa. Trivialno ne pomeni nekakovostno, temveč pomeni, da ne gre za literarni presežnik, ki bo postal del klasike. Seveda je med trivialno literaturo tudi pofl, ki je našel pot na knjižne police samo zaradi zadovoljevanje najmanjšega skupnega interesa.

Projekt Mlada literatura

Kaj definira klasike?

Določajo jih estetska merila in časovna oddaljenost. Njihova vrednost ne izginja v času, temveč definira neki čas.

To je dobro, da veste, kajti pisanje trivialne literature je podobno vsakodnevnemu kuhanju. Ne moreš vsak dan uživati v vrhunskem gurmanstvu. Nikomur ne znese vsakodnevno uživanje v kosilu z nekaj hodi in izbrani pijači.

Nekako 95% hrane je vsakdanje, namenjeni spodobni potešitvi lakote. Goveja juha, pražen krompir, kuhana govedina, hren in solata so namenjeni kakovostni potešitvi lakote.

Tudi makaroni s paradižnikovo omako in solata so vsakodnevna hrana. In, glej ga zlomka, nekako 95% hrane pojemo zaradi zadovoljevanje potrebe, samo 5% pa gre za vsaj malce gurmanskega uživanja.

Hitra hrana sodi med običajno hrano, tudi takšna, v svoji najslabši izvedbi. Tej hrani se posvetiš, ker pač nimaš druge možnosti, pač moraš jesti na poti in nimaš časa. Sicer ne uživaš, a vsaj kruljenje želodca utiša.

Podobno je s popl literaturo. Zavedaš se, da neka knjiga ni primer kakovosti, a ti tisti hip pač sede. Mogoče si na vlaku, avtobusu in ti je kar tako prišlo pod roke. Prebereš, odložiš in pozabiš.

Zaključek?

Ne delajte si skrbi z literarno vrednostjo svojega pisanja. Pišite, ker to radi počnete. Skozi izobraževanje o pisanju in samim pisanjem boste napredovali.

Kot ne morete vsak dan jesti vrhunskih testenin, ne morete vsak dan spisati knjige za Nobelovo nagrado, a mnoge boste razveselili s spodobnim pisanjem in to šteje.

V svetovnem merilu 70% leposlovja vsebuje elemente fantastičnega in samo 30% je popolnoma realistična literatura.

1.2. Vrste proznih del

Najprej se bomo posvetili vrstam proznih del. Zanje ste zagotovo slišali.

Tudi slovenska literatura omenja sledeče prozne zvrsti:

- ⇒ Roman
- ⇒ Novela
- ⇒ Zgodba (povest)
- ⇒ Kratka zgodba
- ⇒ Črtica (miniatura)

Slovenska literarna stroka se pri definicijah osredotoča na vsebinske kategorije in se ne ukvarja z metričnimi definicijami.

Kaj to pomeni?

Vprašajmo drugače.

Kje je meja med romanom in novelo? Kje je ločnica med zgodbo in kratko zgodbo? Ker se prozne zvrsti medsebojno ne ločijo z grobimi prepadi, smo z definicijami na spolzkem.

Kljub vsemu je nekje potrebno in možno potegniti dovolj jasne ločnice. Literarna teorija je iz vseh zvrsti spisala obširne študije, ki obsegajo večkratnik tega priročnika. Za ta priročnik sem zbral nekakšen zgoščen skupni imenovalac teh definicij.

Zaradi praktičnosti obstaja tudi metrična definicija, ki pri nas nima domovinske pravice, a je silno praktična in videli boste, da je možno potegniti jasne in logične medsebojne povezave.

1.3. Vsebinske definicije v par besedah

Mogoče se mnogi literarni kritiki ne bi strinjali s tukaj predstavljenimi zgoščenimi definicijami, a tako je pač. Z definicijami je vedno križ. Ker se ne učite za mehanika, temveč literarnega šoferja, vam bo zadostovalo, čemu služi volan in vas ne bom mučil s tem, kako deluje prenos od volana do koles.

Literatura pač ni metrična znanost, kjer lahko izmeriš temperaturo ali dolžino.

1.3.1. Črtica, miniatura

Črtica na kratko in zgoščeno pripoveduje o enem samem dogodku ali drobnem doživetju in je navadno brez prave zgodbe.

Večkrat prikaže le čustveno razpoloženje lika ob tem dogodku. Črtica je osebno obarvana zgodba, kjer se avtor običajno ne posveti natančnemu zaporedju dogajanja, temveč se poigra s čustvenimi impresijami lika. Razpoloženje skuša prenesti na bralca in temu je podrejen slog podajanja okolja dogodka. V črtici nastopa en sam lik in še tega ne razvije, temveč prikaže zgolj njegov odtis. Mnoge črtice so prvoosebne in zato intimne.

1.3.2. Povest (kratka zgodba, zgodba)

Povest vsebinsko pokrije kratko zgodbo in zgodbo.

V čem je razlika med kratko zgodbo, zgodbo in povestjo?

Gre za vsebinsko definicijo, dočim sta zgodba in kratka zgodba malce podrobnejša delitev skoraj istega. Povest je srednje dolgo prozno delo, ki se za razliko od črtice posveti določenemu dogodku, kjer imamo lahko tudi več likov, a je fokus omejen le na eno ali največ dve osebi. Pripoved likov posebej ne razvija, temveč se posveti pripovednemu loku. Ravno za povesti je značilno, da ne vsebujejo preveč balasta opisovanja in imajo precej zgoščeno dogajanje.

Zgodba prinese malce podrobnejšo in širšo sliko od kratke zgodbe, drugače pa gre v bistvu za pripovedno sorodno stvar.

Sodobna, zlasti fikcijska ali fantazijska povest, običajno izpostavi rdečo nit in ji prilagodi okolje dogajanja. Pripoved je podobna dobro izpeljanemu rokohitrskemu triku, kjer je konec namenjen fasciniranju bralca in ga napelje v razmislek o poanti pripovedi.

Zgodba se od kratke zgodbe loči samo po malce obsežnejši pripovedi, drugače pa veljajo enaka pravila. V daljših zgodbah je tudi nakazan preprost razvoj glavnega lika (za kaj več ni prostora).

Mnoge povesti so prvoosebne in s tem se zgradi precej intimni odnos bralca do glavnega lika in s tem preostalih likov.

1.3.3. Novela

Novela je prozna vrsta, poimenovana po italijanskem izrazu za novo. Spada med srednje dolge pripovedi, krajše od romana in daljše od črtice, povesti ipd. Pisatelj pripoved nameni omejenemu, a precej odločilnemu dogodku v življenju osrednjega lika. Včasih se posveti tudi dvema enakovrednima likoma (zlasti t.i. buddy – buddy (kolega - kolega) pripoved). Avtor vodi pripoved precej dramatično, večkrat s točkami preloma ustvari presenetljiv preobrat in konci so večinoma nepredvidljivi.

Novela se posveča predvsem enemu glavnemu liku (oziroma dvema v primeru kolega-kolega) in enoviti pripovedni niti, a je ta malce bolj strukturirana in tempirana. Novele so večinoma tretjeosebne pripovedi, redkeje prvoosebne.

Redkokdaj izidejo kot samostojne knjižne izdaje, najdemo jih zlasti v serijskih publikacijah v družbi žanrsko sorodnih. Daljša zgodba se v mnogočem »prekriva« s krajšo novelo.

V slovenskem prostoru je novela zelo redek gost, saj nimamo razširjene tradicije literarnih serijskih publikacij.

1.3.4. Roman

Roman je dolgo, pravzaprav najdaljše prozno delo, precej podrobno se posveti razvoju glavnega in nekaterih pomembnih stranskih likov. Razvoj likov je ena od njegovih ključnih lastnosti. Običajno je razdeljen na posamezne zaključene celote, poglavja in lahko vsebuje več ločenih, a vsebinsko povezanih pripovednih niti. Zlasti v sodobni fantaziji so se razmahnila izredno obširna knjižna dela, kjer pol milijona besed ni takšna redkost. Mogoče ste kdaj vzeli v roke kaj od Martina ali Rothfussa. Za vsako njuno knjigo skoraj potrebuješ orožni list.

Roman se lahko razteza skozi dolgo časovno obdobje, ki presega dolžino človeškega življenja, liki so običajno dobro razdelani in osebnostno natančno grajeni.

Pomemben del recenzije posameznega romana je kakovost gradnje in razvoja likov.

1.4. Metrična definicija

V anglosaksonskem svetu se je iz praktičnih razlogov uveljavila tudi metrična definicija proznih del. Za vsako vrsto prozne literature je določen obseg, oziroma interval obsega. Dolžino merijo s standardnimi besedami. Lepota tega je, da se nam ni treba ukvarjati z definicijami, samo številke si zapomnimo.

Seznam je preprost in natančen, kar je dobro za načrtovanje razpisov in predvidevanje obsega publikacij:

- ⇒ Črtica, zelo kratka zgodba, miniatura – do 1000 besed (postcard story, short short story).
- ⇒ Kratka zgodba (Short story) – do 7500 besed.
- ⇒ Zgodba, povest (Novelette) – 7500 do 17.499 besed.
- ⇒ Novela (Novella) – 17.500 do 40.000 besed.
- ⇒ Roman (Novel) – preko 40.000 besed.

Črtica (zelo kratka zgodba, miniatura) se je v metrični razvrstitvi pojavila, kot posebna podvrsta kratke zgodbe, šele na začetku 90-tih let prejšnjega stoletja.

Danes, v dobi Twitterja in socialnih omrežij, so se pojavile še krajše podvrste, kot so 50 ali 20 besednice in tudi 2, 5 ali 10 vrstičnice. Potem je tu še twitter proza s 175 znaki (s presledki) ipd.

Posebej zabavne so 50 ali 20 besednice, ker morajo obsegati natanko 20 ali 50 besed, prešteje jih spodoben urejevalnik besedila. Se vam zdi preprosto? Poskusite. Mnogi od teh zalogajčkov so že na meji sodobne poezije, ki je nekje na poti do sedanjosti izgubila znaten del klasičnega ritma in rime.

Takšne zalogajčke je prav zabavno ustvarjati in omogoča obilje igranja z besedami.

Metrična razdelitev pozna še nekaj – samo roman se razdeli na poglavja in podpoglavja. Kratka zgodba, zgodba in novela ne vsebujejo poglavij, saj gre za sorazmerno enostavna prozna dela. Morebitne vsebinske kose se preprosto loči s prazno vrstico.

Poglavje pomeni zaključeno celoto in samo roman je

strukturirano prozno delo. Kratka zgodba na 15 straneh in petimi poglavji ni izkaz veščine ali inovacije za Nobela, temveč je priča avtorjeve nespretnosti.

Zlasti angleško govoreči trgi, vodilni na področju fikcije, pri razpisih ali nominacijah za nagrade prvenstveno uporabljajo metrično definicijo, saj temelji na številu besed in izborni žiriji izdatno olajša delo.

Videli boste, da kvalitetno prozno delo določene dolžine v veliki meri ustreza tudi prej navedenem povzetku literarno-teoretične definicije. Dolžina in definicija hodita z roko v roki!

Z določeno količino besedila je možno napisati kvalitetno literarno delo samo z določenimi lastnostmi. V 1000 besedah na štirih straneh ni mogoče spisati razvoja petih likov s tremi dogodivščinami, a ena sama impresija o pihanju regratovih lučk na robu gozda, spisana s 50.000 besedami, zveni kot zelo, zelo dolgočasen štos.

1.4.1. Standardna beseda

Omenjal sem dolžino besedila, izraženo z eksaktno mersko enoto – besedo. Konkretno mislim standardno besedo. Literarno delo je zaporedje besed. Standardna beseda ni to, kar vam preštejeta Word ali Writer, temveč gre, preprosto, za zaporedje šestih znakov in presledkov.

Že davno pred računalniškim štetjem dolžine besedila so ugotovili, da povprečna beseda obsega šest znakov s presledki vred. Besede »da«, »spremenljivost«, »oni« in »hitrost« niso enako dolge, a povprečje je, s presledki, natanko šest. To je torej standardna beseda, ki je obstajala še pred računalniško dobo. To je to, s čimer bomo opletali do konca priročnika.

Na naših razpisih včasih naletimo na dolžino, izraženo s številom znakov z ali brez presledkov.

Navedba dolžine s standardnimi besedami je sicer podobna dolžini besedila »znakov s presledki«. Zakaj se tudi mi ne držimo znakov s presledki?

Odgovor je silno preprost in logičen!

Za besedo smo se odločili, ker je to bistveno bolj ergonomična merska enota. Ljudje, konec koncev, komuniciramo z besedami in ne znaki. Edino pri dimnih signalih s hriba na hrib bi priporočil štetje znakov.

Skratka, velik del literarno razvitega sveta pri definiciji dolžine proznih del uporablja mersko enoto beseda. Da se loči od besede v verbalnem smislu, uporabimo besedno zvezo **standardna beseda**, ki obsega natanko šest znakov s presledki.

Zakaj to omenjam v tem podpoglavju?

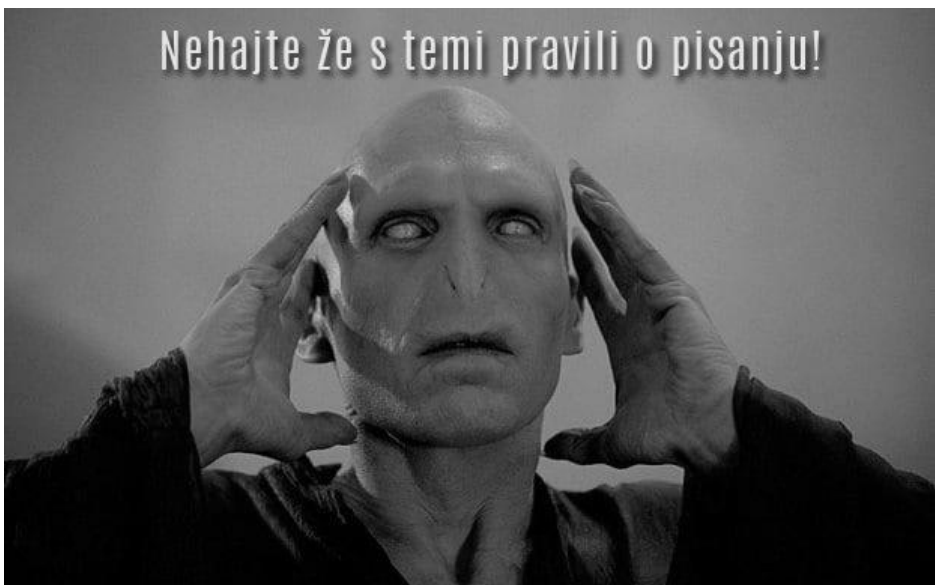
Delo s standardno besedo olajša delo v celotnem procesu objave publikacije. Uredniki publikacij že na prvi pogled lahko ocenijo strukturo literarnega prispevka, a oblikovalci imajo natančen izračun pri pretvorbi avtorskega besedila v predlogo publikacije.

Število besed preprosto izračunamo - število besed na strani krat število strani.

Kaj sledi?

Na kratko se bomo posvetili najpomembnejšemu otipljivemu delu vašega pisanja – pripravi besedila za objavo. Ne gre za vesoljsko tehniko, niti atomsko fiziko!

Pravzaprav je silno preprosto.

2. Priprava besedila za objavo

Besedila avtorji ne oblikujte, ne mučite sveta s svojimi oblikovalskimi domislicami. Vsi v procesu ustvarjanja publikacije od vas zahtevajo zgolj eno – objavljivo besedilo. Samo temu se posvetite, zato naj bo oblikovanje besedila izključno poslušni kuža vsebine.

Torej, nobenega barvanja besedila, okraševanja z Word artom, vstavljanja slik in mučenja z raznimi okvirji, senčenji ali kvazi 3D.

Pozabite na vse to! Vaš čas je predragocen za to, ker na vas je najpomembnejši del v procesu objave - dostava vsebine.

2.1. Čemu služi Word?

Word je mogočno orodje, ki mnoge avtorje zapelje v skušnjava, v oblikovanja besedila med pisanjem, kar je zelo slabo za nadaljnje delo z besedilom.

Pojejte pilulo pozabe za vse te silne učinke, okvirje, senčenja ... Naj gre skušnjava mimo vas.

Ponavljam:

»Vaša naloga je dostava vsebine in oblikovanje naj bo samo v službi podajanja vsebine.«

Pomnite! Vsebina je ključna za publikacijo. Vsi drugi v procesu objave so zato, da se vam ni treba zafrkavati z urednikovanjem, lekturo in oblikovanjem. Oni so tu zaradi vas in ne obratno. Užijte to carsko vlogo in ne izgublajte časa z nepotrebnim.

Edina predloga, ki vam jo svetujem, pravzaprav predpisujem, je **standardna predloga**. Dobite jo na spletni strani Celjskega literarnega društva (<http://cld.si/Datoteke/Predloge.zip>)

Ne bom vas mučil, kako do nje, le shranite si jo na lokacijo, kjer vaša verzija Worda shranjuje predloge tretjih virov.

Ko odprete Word, je standardna predloga zagotovo med izbirami **osebno** (ali ustreznim mestom, odvisno od verzije Worda)

Tudi sam se držim teh osnovnih pravil priprave besedila za objavo, saj so z avtorskega in uredniškega stališča silno praktična.

2.2. Na kratko o standardni predlogi

Uporaba že narejene predloge vas odreši igranja s slogi. Kljub vsemu, da imate piškote servirane na pladnju, je modro spoznati njihove sestavine.

Besedilo, ki ga daste iz rok, naj bo podobno natipkanemu s pisalnim strojem, ki ni poznal nobenih slogov oblikovanja. **Ena vrsta pisav v eni sami velikosti.**

Kako to gre na računalniku?

Vedno se uporabljajo pisave fiksnih širin (»i« je enako širok kot »m«), standard je Currier New, velikosti 12 pt. Takšne lastnosti se uporabijo za vse uporabljene sloge, torej tudi naslove. Slog naslov imamo samo zaradi olajšanja navigacije po besedilu. Barva pisav mora biti črna, nobenih iger z barvami.

Med vrsticami mora biti **dvojni presledek**, razen na uvodni strani, kjer vpišemo na dnu strani svoje kontaktne podatke, tam se uporablja slog z enojnim presledkom med vrsticami.

Če ste že preizkusili predlogo **StandardniNov**, vidite, da so pri vseh aktualnih slogih enake pisave. Pripravljene so standardni slogi:

- ⇒ Navaden
- ⇒ Naslov 1
- ⇒ Naslov 2
- ⇒ Naslov 3
- ⇒ Brez razmikov

Za vsemi naslovi je že pripravljena prazna vrstica. Slog *Brez razmikov* je besedilo z enojnim razmikom med vrsticami. Vsi slogi imajo nastavljen 1,25 cm zamik prve vrstice.

Odmik besedila od roba strani so nastavljeni tako:

- ⇒ Spodaj in levo: 2,5 cm
- ⇒ Zgoraj in desno: 3,75 cm

Predloga ima tudi urejeno glavo. Zamik glava od vrha je 2,5 cm, noga pa 1,25 cm.

Tako urejena predloga je namenjena pisanju na A4 »papir«.

Vsaka stran vsebuje prostor za natanko 25 vrstic s po 60 znaki, kar je 25 krat 10 standardnih besed, torej 250 njih. Če se vrnemo na metrično definicijo proznih zvrsti, vse prozne zvrsti so dolžinsko celo število strani.

Številčenje je nastavljeno tako, da je prva stran drugačna od drugih (na njej ni vpisana številka strani) in številčenje se začne z 0 in ne 1. Vsako besedilo ima uvodno stran, na njej so podatki o avtorju in naslov dela. Ta stran nima številke in ne šteje v besedilo literarnega dela. Pri seštevku količine besedila šteje samo besedilo na oštevilčenih straneh od 1 naprej.

Če pripravljate krajše prozno delo, na prvi strani ne potrebujete še enkrat pisati naslova, saj je ta zapisan že na uvodni strani.

Besedilu, ki ga sestavite, rečemo prvopis (to besedo sem prvič zasledil v Blatnikovi odlični knjigi, o njej na koncu), saj je beseda rokopis malce neustrezna.

Prvopis je sestavljen iz uvodne (nulte) strani in besedila.

Kaj sledi?

Podali se bomo na minsko polje o literarnih žanrih, samo na kratko in nekaj o osnovnih pripravah na pisanje. Seveda ne pričakujte doktorske disertacije, saj ni potrebe.

P.s.

Na naslednji strani sta izseka uvodne strani.

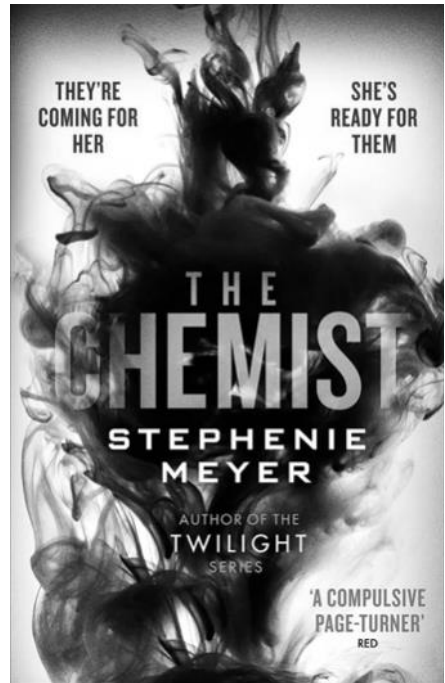
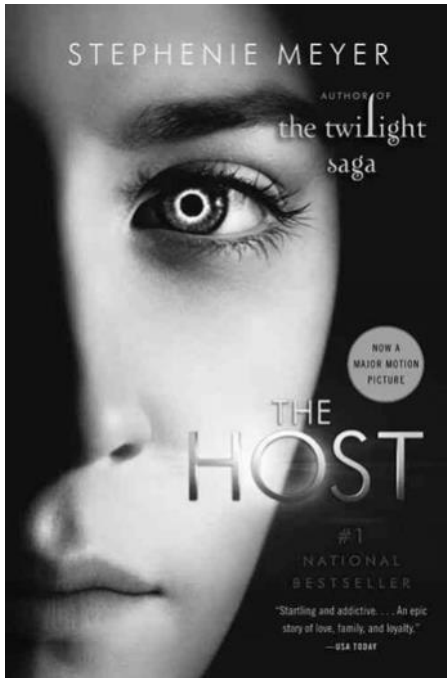
NE OBLIKUJ!

**AVTOR MORA POSKRBE TI ZA OBJAVLJIVO VSEBINO,
A ZALOŽNIKOV OBLIKOVALEC PUBLIKACIJE ZA VIDEZ.**

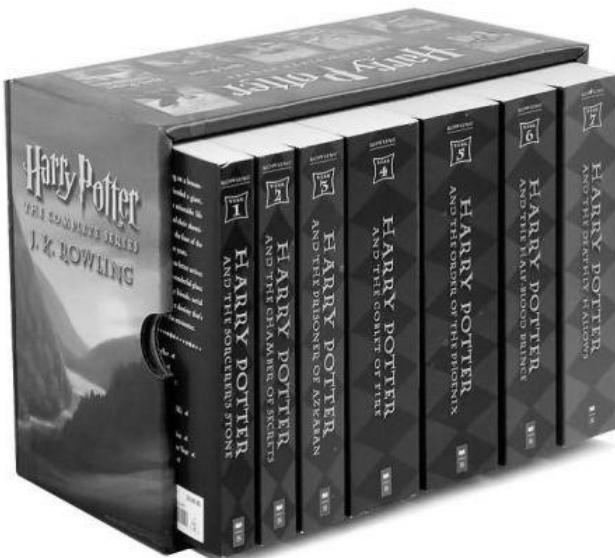
Včasih na razpisu zahtevajo oddajo pod šifro.

**Šifro napišete na mesto osebnih podatkov, a priložite še
zalepljeno kuverto z zahtevanimi podatki.**

V POPOLNOSTI SE DRŽITE PRAVIL RAZPISA!

Stephanie Mayer sicer ne bo vstopila v alejo nesmrtnih, a od pisanja prav spodobno živi.

Tudi Rowlingova je s sago o najbolj znanem čarovniku z idejo in njeno izvedbo zadela terno.

Na začetku se je naužila zavrnitev, a potem je steklo, ko je našla založnika brez plašnic ...

4. Bog odpušča grehe, neumnosti pa ne

Pisanje proznih del je sestavljeno iz več elementov. Tukaj vas ne bom mučil s teorijo, temveč se bom posvetil ne vedno dobro upoštevanemu elementu pisanja – temeljni logiki literarnega sveta. Nekaj na to temo smo že razdrli, a si tematika zasluži podrobnejšo obravnavo.

Kaj hočem s tem reči?

Z okoljem literarnega dogajanja nimamo težav, dokler se preveč ne oddaljimo od našega znanega čas - prostora.

Odlično vodena pripoved zlahka epsko pogrne zaradi neumnosti, izhajajočih iz avtorjevega šibkega poznavanja kraja in časa dogajanja.

Verjetno boste presenečeni, kakšne pasti prežijo na trnovi poti od ideje do proznega dela.

Tudi poezija ne pije vode iz neumnosti. Poeti se večinoma igrajo z impresijami, metaforami ipd. Pesnik pač ne opeva krompirjevega golaža na Hermanovi srednjeveški mizi.

Največ napak se zgodi v prozi, ki kraj in čas dogajanja postavi v preteklost ali prihodnost. Naj naštejemo nekaj primerov, nanje sem že naletel in so jih napisali razni avtorji.

V 17. stoletju zagotovo niso imeli ostrostrelcev, ki bi iz oddaljenosti pol kilometra polagali ljudi v horizontalo.

Takratni plemiči so do tlačanov gojili drugačen odnos, kot do svojih dvornih dam. Veliko jih je na podložnike gledalo tako, kot mi danes gledamo na stvari. Podložnike je imel zaradi svojih koristi in ne človekoljubja.

Kralj ne more že pol ure po bitki izvedeti za poraz, če se je bitka odvijala tristo kilometrov od gradu.

V srednjem veku na evropskih dvorih niso obedovali z noži in vilicami. To je prišlo šele na prelomu v novo dobo. Jedilni pribor so takrat uporabljali samo na bizantinskem dvoru.

Tudi pošta je takrat potovala malce počasneje.

Skratka - vabim vas na potovanje po poteh logike literarnih svetov. Mnogi mogoče mislite, da je prava literatura samo pisanje »realističnih« zgodb malega človeka«. Saj je vsaka življenjska zgodba zanimiva, a kljub vsemu je na mestu vprašanje glede smiselnosti 2345-te ponovitev delovnega dne vaškega tajnika Aljaža Dolgočasnika iz Nezanimivega Nikolislišnika?

Pošteno odgovorite, bi s svojim denarjem kupili zbirko knjig teh pripovedi?

Se mi je zdelo. Torej tega ne pričakujte tudi od drugih.

4.1. Grehi in grešniki

Ne bom vas mučil s tem, kakšne napake zagrešijo neprevidni avtorji. Raje pljunimo v roke in se jim izognimo.

Pri pisanju romana ali tudi daljše zgodbe si verjetno pomagata s sinopsisom ali vsaj z okvirno idejo. V dobi računalnikov in informacij na dosegu roke je marsikaj lažje.

Kljub vsemu pa vsa ta dosegljivost na klik ne ukinja potrebe po izobraževanju. Upam, da si za malce daljše delo naredite seznam »igralk« in »igralcev«, lokacij, časovnico dogajanja ipd.

Naj predstavim hipotetični scenarij vaše nove uspešnice.

Spisati želite roman o dvornih spletkah na dvoru celjskih grofov na vrhuncu njihove moči. Spletke med velikaši se vedno dobro berejo. Mali ljudje uživajo, ko si veliki zarivajo nože v hrbte. Radi imajo, kako varajo en drugega, kako počno žgečkljivosti in packarije. Želja spoznavanja drobnih življenjskih nerodnosti mogočnikov in mogočnic je del naše podzavesti.

Kakšen je postopek, preden sploh začnete graditi okostje zgodbe?

Ljubezenska prigoda Friderika II in Veronike Deseniške je precej intrigantska, a že kar nekajkrat literarno obdelana. Kaj boste storili? Zgodovina je odstrla kar precej megle, vendar je še vedno dovolj streliva za zanimivo zgodbo.

Ženske so zaljubljene v takšne prigode in ne bodo jezne, če jim ustrezete s čim eksotičnim iz domačih logov. Če ne veste, Celjski so marsikaj uredili s svojo ženitno diplomacijo.

Do moči niso prišli, ker so takšni frajerji z bridkimi sabljicami, temveč predvsem s čari svojih žensk (saj poznate Barbaro Celjsko!). Včasih si sovražnika kupil s svojo sestro ali nečakinjo.

Kako boste zgrabili za roge takšnega pripovednega bika?

Najprej boste pobrskali po spletu in zbrali vse informacije o obeh udeležencih. Ravno na spletu se valja kar veliko informacij. Bo to dovolj?

Najbrž ne. Spoznati morate takratno dvorno etiko, življenje v srednjeveškem Celju in na drugih lokacijah dogajanja. Predvsem ne smete pozabiti na čisto običajne stvari, kot je morebitno umivanje, hranjenje ali oblačenje. Veroniki Deseniški zagotovo ni na tla padla zobna ščetka in ni se ji izpraznila baterija depilatorja. Če želite podrobnosti, vam ne uide tudi kakšen obisk muzeja ali debata s strokovnjakom za tisti zabavni čas.

Naj vam znanec izpove, kako naj bi bilo takrat po mnenju stroke. Presenečeni boste, kako vam bodo radi brezplačno pomagali. Ob objavi knjige se jim ustrezno zahvalite z navedbo vira ter seveda brezplačnim in podpisanim izvodom knjige. Ljudje imajo zelo radi, če se na primeren način ceni njihov trud.

Če bo vaša zgodba malce bolj širokopotezna, vas čaka še študij širše zgodovine in kar veliko predanega iskanja. Kdo je s kom jahal v boj, kdo je komu zaril nož v hrbet, kdo je s kom skočil v posteljo, koga so slekli iz kože in podobne vsakdanjosti tistega časa morate znati na izust, tudi sredi noči.

Mislite, da ne potrebujete podrobnosti?

Pa še kako so potrebne. Natančna literarna rekonstrukcija časa dogajanja vaše zgodbe je tudi priča o vaši verodostojnosti. Ravno to je avtorjeva najpomembnejša valuta. Poigrajmo se malo!

Čas Ulrika II Celjskega - V grajski pekarni pripravijo lepe koruzne hlebce in skuhajo fino krompirjevo juho, za vrhunec pa postrežejo z buteljkami Celjana letnik 1450. Pred vse položijo fini srebrni pribor.

Če v gornjem odstavku niste opazili lapsusov, je mogoče bolje, da še ne začnete pisati prigod iz naše slavne srednjeveške preteklosti.

Celjski grofje so »luzerji«, raje pišem o antičnem Rimu.

Mogoče imate celo prav, saj smo se, glede na množico srednjeveških zgodovinskih in fantazijskih romanov, že malce prenajedli tega zabavnega zgodovinskega časa. Posebej me zabavajo ameriški avtorji, ki radi za Evropejce pišejo evropsko zgodovinsko fikcijo. Za pokanje od smeha! Še zlasti takrat, ko dodajo še svojo politično korektnost. Tako na dvor sredi 10. stoletja postavijo temnopoltega viteza v spremstvu azijske morilke.

Kako se lotite antike? Navdušeno se primete zgodbe, ki se bo dogajala v antični Emoni. Najprej je dobro vedeti, da je bila Emona sprva vojaška postojanka, ki se je naravno razvila v naselbino. Zagotovo je ne morete počastiti s Cezarjevim obiskom, saj je bila ustanovljena dobrih 50 let po njegovi smrti (saj veste - *Et tu, Brute?*). V tisti čas tudi ne morete postavljati recimo krompirja ali svinjskih zrezkov. Še potice in kranjske klobase z zeljem niso poznali. Pa na ljubljanski motovilec pozabite.

Pri opisovanju rimskega dogajanja se ognite sodobni »ljubanocentričnosti«. Antična Emona je bila takrat daleč od centra sveta. Predvsem pazite pri imenih, saj še ni bilo Marij (bili so Mariji), Janezov, Mick ali Lojzov. Tudi Pia ali Iza in slična imena so bila praparameciji. Priporočam kakšen vir o rimskih imenih.

Tudi klenih slovenskih kmetov še ni bilo.

Znova vam priporočam za ambicioznejše literarno delo vajo iz prebiranja virov o tistem času, obisk muzejev, srečanje s kakšnim strokovnjakom in seveda brskanje po arhivih. Pozabite, kar ste videli v ameriških filmih in nadaljevankah.

Seveda od vaše zgodbe ne pričakujemo, da bo zvesta zgodovinska kronika. Saj, pri svetnikih, ne pišete zgodovinskega eseja, temveč leposlovno delo. Kljub vsemu pa mora logika pripovednega okolja držati vodo.

Mogoče niste ljubitelj zabavnih antičnih in srednjeveških časov. Imate raje norosti 20. stoletja?

Prva svetovna vojna je po krivici spregledana, mogoče zato, ker ni bilo partizanov in domobrancev, zaradi katerih si v lase skačejo zafrustrirani nesposobneži.

Vsekakor ne morete omenjati temnopoltih pilotov v zračni bitki prve svetovne vojne, ker jih v tistih rasističnih časih pač ni bilo. Tudi ameriška vojska sredi leta 1916 ni bila niti blizu Evrope, saj so prvi ameriški kontingenti prišli šele spomladi 2018.

Tudi specialci, recimo Mornariški tjunjji, so bili še daleč od svojega obstoja. Zato nikar v leto 1916 postavljati reševalne akcije ameriškega generala iz nemškega ujetništva s skokom padalcev v nemško zaledje. Še huje je, če bi generala reševali iz italijanskega ujetništva, saj je Italija leta 1915 zarinila nož v hrbet svojim dotedanjim zaveznikom in v vojno stopila na strani antante. Še tako briljantno povedana zgodba izpade ob prej omenjenih premisah popolno potovanje v deželo *Debilano*. Takrat še ni bilo niti padalcev, niti Američanov v nemškem ujetništvu, a Italijani se niso vojskovali proti zaveznikom.

Vam diši Soška fronta? Hočete dobiti subvencijo za opisovanje junaštev slovenskih fantov na strani zaveznikov? Ta bo malce težka, kajti večina slovenskega narodnega ozemlja je bila pod Avstro-Ogrsko in ta ni bila na zavezniški strani. Redki so bili na italijanski strani fronte in so služili samo za »kanonfuter«. Glede njihove vloge dobro proučite vire.

Če vas mika »čudež pri Kobaridu«, ta ne gre brez Nemcev. Ste vedeli, da je znani nemški general Ervin Rommel sodeloval v tistem preboju? Kot mladi poročnik je kolovratil pri Kolovratu. Če ga omenjate, ne uporabite njegovega znanega naziva Puščavska lisica. Tega je dobil zaradi svoje avanture v letih 1941 do 1943 v puščavah Severne Afrike.

Vas zanima ljubezenska prigoda srednješolke iz Trsta iz leta 1905? Bi opisovali njeno ljubezen do postavnega sošolca, najpopularnejšega športnika na šoli? Težka bo, saj so bila dekleta v tistem času strogo ločena od fantov in zagotovo ni bilo popularnih športnikov.

Tudi v Sloveniji imamo še veliko odličnih možnosti za pisanje zanimivih pripovedi in ni nujno, da se predate ničkolikokrat prežvečenemu literarnemu trpljenju ali travmam majhnih posebnežev. Vsa zgodovina slovenstva ni zgolj boj malega človeka, čeprav je to pomemben del naše preteklosti.

Vam težim z »moškimi« temami? Pa poskusimo drugače!

Kako izpade ljubezenska zgodba o mladenki, ki leta 1855 zamudi na zmenek zaradi čakanja v vrsti na volitvah za avstro-ogrski parlament? Jo je želel njen zaskrbljeni izvoljenec klicati iz govorilnice, a se ni oglasila na telefon? Ubogi on. Saj mogoče bi poskusil, a leta 1855 še ni bilo telefonskih govorilnic, niti volilne pravice za ženske. Gospod Graham Bell je daljnega prednika »touch screena« izumil šele leta 1876, a še kar precej let je minilo do uporabnega razmaha telefonije. Zaskrbljeni Miha leta 1855 svoje Marije ni mogel iskati s telefonom. Niti s telegrafom ne, saj nikoli ni bilo akcije »Telegraf v vsako slovensko vas«.

Se vam lahko leta 1903 zgodi, da z avtomobilom dohitite izvoljenca in se mu izpoveste, ko vam je malo za hec pobegnil s konjem? Ni šans! Leta 1903 so bili avtomobili silno neergonomična prevozna sredstva. Glasno so ropotali, se tresli, iz njih se je obilno in smrdeče kadilo, a premikali so se po polžje. Tudi vašemu možu leta 1901 ne morejo vzeti šoferskega dovoljenja, saj tega še niso poznali. So pa pred razmahom bencinarjev poznali električne avtomobile ... A težko govorimo o kakšnem razmahu.

Leta 1919 niste mogli v lekarno, da bi za svojo drago vzeli škatlico Ospena. Penicilin, prvi antibiotik, je leta 1928 odkril Alexander Fleming (in za to odkritje dobil Nobelovo nagrado). Šele na začetku 40-tih let 20. stoletja se je začel praktični razmah proizvodnje penicilina in drugih antibiotikov. Pozabite na virozo v Prešernovem času. Beseda virus se je pojavila bistveno kasneje.

Ja, tako zabavno je bilo v starih časih. Z malce nespretnosti se vam lahko v pripovedi zaredijo kolonije neumnosti. Z njimi pa ... adijo verodostojnost.

4.2. Svetla prihodnost

Spisali ste čudovito ljubezensko zgodbo o hrepenenju, lokacija scene je orbitalna postaja okoli planeta Pluton. Mimogrede opisujete nadloge Plutonove atmosfere, nevarnost sončnega vetra in seveda ste navdušeni, ker ste v okolici najbolj oddaljenega planeta sončnega sistema.

Vidite, nič od tega se ne more zgoditi. Pluton že nekaj let ni planet. Znanstvenik ali astronaut leta 2157 gotovo ne bo uporabil besede planet, temveč morebiti planetoid, planetič ali mali planet. Toliko milijard kilometrov od Sonca tudi ni posebej silnega sončnega vetra. Naša zvezda je tam samo najsvetlejša zvezda na nebu (1600-krat šibkejša od Sonca). Tudi Plutonova atmosfera ni nekaj dramatičnega, saj je sploh nima v obliki omembe vrednega plinskega ovoja. Vsi nam domači plini so tam v obliki trdnine. Naj se za namenček zgodi, da se vam pri poskusu klica svoje drage v orbito odlomi gumb mobilnega telefona. Takšne smešnosti sodijo v limonade tipa Dr. roman.

Tudi upravljanje vesoljske ladje leta 2392 ne bo odvisno od mehanskih tipkovnic, kjer se odlomi »enter« ravno v trenutku potrditve ukaza za beg izpred drvečega kometa in supermoderno energetska polje za varovanje vesoljske postaje ne more crkniti zaradi pregorele varovalke ali nabave pri najcenejšem ponudniku, ki je namesto železa vgradil rabljen papir.

Med sprehodom po vesoljski ladji se nikakor ne morete spotakniti ob razsute fascikle. Resno razmislite o ideji, da gonite metlo in se v vas zaleti robot s kupom map z dnevnimi poročili. Že danes v Intersparu prodajajo robotske sesalnike. Firma, ki za nekaj 100 milijonov evrov zgradi vesoljsko ladjo, bo gotovo odštela še nekaj 100 evrov za avtomatizirano čiščenje.

Okoli leta 2200 bo naše življenje najbrž precej drugačno, kot je danes. Takrat pisatelj skoraj zanesljivo ne bo od jeze razbil tipkovnice. Tudi baterija v mobilniku se ne bo izpraznila.

Vrla dama zagotovo ne bo mogla tarnati zaradi slabe izbire v trgovini s čevlji, ko je preživela padec 20 km asteroida in zaradi odlomljene pete potrebuje nove čevlje. Takšna skala eliminira vsako potrebo po trgovinah s čevlji.

Ste ljubitelj apokalipse? V romanu opisujete prigode moža in žene, ki se znajdetata tisoče kilometrov vsaksebi, ko v naš planet trči asteroid. In potem se, tik pred dokončnim koncem, slišita preko mobilnega telefona in si izmenjata še zadnje patetične vzdihne ljubezni. Ob trčenju skale za resetiranje življenja gredo v

franže najprej telekomunikacije. Danes tako nepogrešljivi »touch screen« je ob apokaliptični katastrofi prva stvar, ki postane neuporaben še za tretje orehov.

Pravzaprav bi se sesula družbena ureditev celega sveta že zgolj ob novici, da nas bo poljubil smrtonosni kos vesoljske kamnine s hkratnim obvestilom, da nimamo sredstev za preklic zle usode.

Opisovanje družbe brez razslojenosti je samo smešna utopija. Strici Orwell, Huxley ipd. so s svojo vizijo, žal, bližje resnici od pocukranega raja za vse. Ljudje smo plenilci in tako se bomo vedno obnašali. Vsaka nova tehnologija se najprej uporabi za pljenje, šele potem so na vrsti morebitne plemenitosti, a še takrat le v službi dobička za elite.

Nikoli ne bo tako, da bi vsi delali, kar hočejo in imeli vse, kar želijo. Napredek bo šel vedno v smer, kjer bo bogatejši 1% populacije imel še več, njihov delež v skupnem premoženju se bo večal, a najrevnejši bodo vedno nekako na meji prenevarnega upora. Socialni inženiring je znanost prihodnosti. Saj menda ne verjamete vsega, kar je na 24 ur, Guglu, Fejsiču ali piše v Cosmopolitanu oz. Delu? Ali pač?

Zamislimo si scenarij. 2.500 let po katastrofi preživeli dosežejo civilizacijski nivo, da začnejo raziskovati preteklost. Osupli so nad ostanki stolpnic.

Napaka!

V 2500 letih ni možno iz dna do razvitejše civilizacije. Večja, kot je katastrofa, popolnejši je reset, daljše bo obdobje teme in divjaštva. V vmesnem času ponovnega vzpona, recimo iz nove kamene dobe, bi izginili vsi sledovi naše civilizacije.

Naša mesta bi brez sledu odstranila teta erozija. Po res dobrem sesutju civilizacije, ki sledi recimo padcu konkretnejšega nebeškega kamna, bi peščica preživelih hitro pristala še nižje od kamene dobe. Nekatera nenavadna arheološka odkritja in mnoge čudne legende nas napeljuje k temu, da je nekoč mogoče že prišlo do temeljitega resetiranja civilizacije. Skratka, idej za pisanje je obilno! In vsaka od zgodb se lahko dogaja na območju Slovenije in ne samo v Angliji ali Ameriki.

Naj omenim resnično zgodbo o usodi Anglije, ko so se Rimljani sredi 5. stoletja umaknili z Otoka (kot nekakšen antični Brexit). Ob splošnem padcu Pax Romana je prišlo do vzpona barbarstva in najprej je izginila trgovina. V eni sami generaciji se je, vsled prekinitve biznisa, visoko civilizirano, rimsko vzgojeno ljudstvo, znašlo dobesedno v kameni dobi.

Mesta je prerasel plevel, kultura je izginila, civiliziran način življenja, omika in družbena organizacija so padli na stopnjo plemenske skupnosti. Vse je šlo v *maloro* in domačini so se naslednjih 500 let pobirali v iskanju nekdanje luči omike. Torej nikakor ne morete spisati zgodbe o visoki kulturi v Angliji leta 550. Mogoče v kakšni drugi galaksiji daleč, daleč proč ...

Po dovolj konkretno globokem padcu, človeštvo potrebuje ustrezno količino časa, da se potegne iz brezna tolčenja kamen ob kamen. 3000 let po globalni katastrofi bi mogoče obstajale plemenske skupnosti z množico legend o božanski preteklosti in čudesih. Vse te legende bi obstajale v obliki ustnega izročila, saj bi pisava izginila že v eni sami generaciji. Tehnologija bi se spremenila v čarovnijo v približno dveh ali treh generacijah. Mogoče ste že slišalo za t.i. »kargo kult«. Poguglajte!

Vsekakor si je dobro pri poskusih pisanja utopične ali katastrofične prihodnosti pridobiti dovolj znanstvenih dejstev in razmišljanj. V takšen svet lahko umestite ljubič ali akcijo. Zagotovo velja - naslanjanje zgolj na filmske kataklizme ni modro početje.

4.3. *Nadnaravnosti, nenaravnosti ter nad- in podbitja*

Dobra najstniška literatura ni samo opisovanje tegob mladih in njihove samomorilnosti. Najstniških tematik je ogromno. Zadnje čase so popularni najstniški nadnaravni trilerji, distopije, drame ipd. Vsekakor se je dobro namnožila trivialna literatura vseh kakovostnih ravni, ki ji rečemo najstniška fikcija. Vmes je precej pofla, a to ne kvari splošne slike, ki je idejno precej bogata.

Veliko del so spisala dekleta v najstniških ali zgodnjih 20-tih letih. Mnoga mlada avtorska imena dejansko obetajo.

7. Zaključek

Prebili smo se do zaključka. Ta elementarni priročnik je resnično ... elementaren. Začetniki boste v njem našli vsa osnovna literarna orodja za pisanje objavljive proze.

Vsi, ki že imate nekaj prakse in izkušenj, pa tod najdete zgoščeno vse, kar vas utegne zanimati.

Na koncu priročnika je seznam nekaj literature in virov. Omejil sem se samo na osnovne vire, a kasneje se lahko izobražujete tudi z bolj poglobljenimi (teoretičnimi) viri. Tudi razne delavnice vam bodo koristile. Nihče ni nikoli dovolj pameten, da ne potrebuje izobraževanja.

Največ lahko storite sami.

Pišite, pišite in še pišite. Poskušajte v različnih žanrih na različne načine. Eksperimentirajte. Dajte ljudem brati, naj odkrito povedo svoje mnenje in sugestije.

Seveda je nujno, da morebitne kritike in tudi negativna mnenja sprejmete in razmislite o njih.

Mogoče boste doživeli veliko zavrnitev. Poskusite ugotoviti vzroke. Včasih ni problem vaše pisanje, temveč zahteve uredništva oz. razpisne komisije. Njihove zahteve so drugačne od vašega pisanja. To še ne pomeni, da v komisiji / uredništvu »nimajo pojma«, niti ni nujno, da je vaše delo slabo, temveč gre preprosto za drugačne okuse, a o okusih se ne razpravlja.

Ne bodite zadovoljni s svojim delom, ne prepričujte se, da česa ne zmorete ali ne znate. V pisateljevanju so edine omejitve vaš pogum, vztrajnost in domišljija.

Zlasti na začetku svoje poti boste prelili obilje znoja in doživeli ohoho razočaranj. Ne dajte se!

Zgodbe nikoli ne začnite z vremensko napovedjo.

Pripoved mora teči. Prosti spis z nizanjem zaporedja opisov ni zgodba, temveč uspavanka. Pripoved potrebuje like, dogajanje, prostor in komunikacijo.

odmik od roba (levo) 2,5 cm	odmik od roba (zgoraj) 3,75 cm	odmik besedila glave od roba	2,5 cm
¶	zaostanek, ·saj·so, ·kot·sme·že·omenil, ·površni, ·mislijo, ·da		
¶	tega·ne·potrebujejo·ali·preprosto·ne·vedo, ·kako·se·stvarem·streže.¶		
1,25 cm odmik	3,5 cm odmik od roba (desno)		
Mnogi·avtorji·oz.·avtorice·porabijo·mesece·in·celo·leta, ·da·v·nulo·zglancajo·vsak·detajl·svojeega·knjižnega·dela. ·Zatem·pride·trenutek, ·ko·je·treba·urediti·še·metapodatke, ·pa·to·naredijo·zelo·na·hitro·in·površno. ·Pri·tem·delajo·različne·napake. ·Tako·svoje·knjige·ne·pripravijo·za·uspeh·in·kot·rezultat·tega·trpi·prodaja·in·neprodane·knjige·večkrat·končajo·na·reciklaži.¶			
Tej·zli·usodi·se·je·moč·izogniti. ·Ce·si·sposodim·kliše, ·samo·malo·se·morate·preznojiti·za·kakovostno·pripravo·metapodatkov.¶			
Tukaj·je·seznam·petih·podrobnosti, ·ki·bi·se·jim·moral·posvetiti·vsak·samozaložnik, ·da·svoji·knjigi·in·sebi·poveča·možnosti·uspeha.¶			
#¶ ————— oznaka za prazno vrstico			
1. ·Povzetek·vsebine·svoje·knjige·in·avtorsko·biografijo·obravnavajte·kot·ključno·poglavje·knjige.¶			
2x dvojni razmik		Naslov (1, 2 ali 3)	
Lahko·napišete·najboljšo·knjigo, ·ki·jo·krasi·vrhunska·naslovnica, ·potem·vložite·stotine·ali·tisoče·evrov·za·tisk·in·distribucijo, ·a·če·je·povzetek·vsebine·z·vašo·biografijo·površen·in·nedodelan, ·bo·knjiga·že·ob·štartu·skoraj·mrtva. ·Knjiga·brez·kakovostnih·metapodatkov·je·mrtvorojeno·			
odmik od roba (spodaj)		2,5 cm	

Anatomija standardne strani s 25 vrsticami in 60 znaki (10 besedami) v vrstici.

Zahvale

Zahvaliti se moram Marijani Kolenko, ravnateljici OŠ Lava in Aleksandru Verhovšku, ravnatelju III. OŠ, ki sta omogočila, da sta OŠ Lava in III. OŠ pristopili k projektu, ki je bil v iztekajočem šolskem letu skok v neznano. Zahvaliti se moram tudi neumorni pomoči Tadeja Gregorca, ki je ves čas sodeloval na delavnicah na III. OŠ in Metki Lesjak, ki je pomagala organizirati delavnice na OŠ Lava.

Zahvala gre tudi članom Celjskega literarnega društva za podporo pri izvedbi projekta. Nadalje se zahvaljujem Mestni občini Celje in Cinkarni Celje d.d. za sofinanciranje. Brez njihove podpore ne bi v rokah držali tega natisnjene izvida.

Vsekakor hvala vsem, ki so po svojih močeh pripomogli, da smo ta naš projekt pripeljali do konca in nam dali možnost, da ga jeseni znova zaženemo.

Bojan Ekselenski
mentor projekta Mlada literatura